

dr hab. Konrad Klimkowski, prof. KUL
Instytut Językoznawstwa
Wydział Nauk Humanistycznych KUL

Lublin, dn. 27 maja 2022 r.

Uniwersytet Wrocławski Dziśkanat Wydziału Filologicznego (6)		
Wpłynęło do WF	08-06-2022	Załączniki
Wpl. do jedn. org.	Data	Symbol
Znak sprawy		

Recenzja rozprawy doktorskiej autorstwa Pani mgr Marty Strukowskiej pt. „Dyskurs kampanii prezydenckiej Donalda Trumpa z roku 2020: studium z zakresu językoznawstwa antropologicznego [tyt. ang. President Donald Trump’s 2020 Campaign Discourse: A Study in Anthropological Linguistics] napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Piotra P. Chruszczewskiego

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska autorstwa Pani magister Marty Strukowskiej to studium wybranych wypowiedzi Donalda Trumpa wygłoszonych przez niego publicznie podczas kampanii prezydenckiej w roku 2020, przy czym na stronie 15 rozprawy autorka wprowadza istotne ograniczenie pola swoich zainteresowań badawczych do wypowiedzi D. Trumpa na temat pandemii koronawirusa. Takie ograniczenie tematyczne pracy nie budzi zastrzeżeń, co więcej pokazuje celowy dobór korpusu badawczego. Autorka faktycznie stosuje sygnalizowany przez siebie we wstępnych częściach rozprawy filtr doboru treści w przeprowadzanych w rozdziale czwartym analizach. Niestety znaczącym błędem formalnym jest brak odwołania do tego filtra w tytule rozprawy – więcej na ten temat w dalszej części niniejszej recenzji.

Przedmiot pracy autorka określa na stronie 10 następująco „The present dissertation examines communication within the framework of American political discourse. Specifically, the study focuses on creating a comprehensive account of ways of communication which can be termed the communicational grammar.” Zdaniem recenzenta fragment ten wydaje się sugerować nie tylko pole badawcze, ale też cel badań (stworzenie wieloaspektowego opisu z funkcją eksplanacyjną). Taka interpretacja wydaje się uzyskiwać bezpośrednie wsparcie w rozdziale 4, gdzie na stronie 226 autorka formułuje cel nr 1 („determine the communicational grammar of Donald Trump’s campaign texts...”), po którym na kolejnych stronach pojawiają się cele szczegółowe (2-4) wraz z towarzyszącymi im pytaniami badawczymi.

Po zakończeniu części wstępnych rozprawy, autorka kolejno wprowadza koncepcje języka opracowane ramach różnorodnych szkół i trendów badawczych, komunikacji, dyskursu i teorii tekstu (textology). Ta panorama pojęć i podejść jest i w pełni uzasadniona zakresem rozprawy, i bardzo dobrze napisana. Mimo bardzo szerokiego spektrum doboru treści teoretycznych, trudno jest wskazać choćby jedno źródło, które można byłoby określić mianem nadmiarowego dla koncepcji rozprawy. Co więcej, istotna część przywoływanych źródeł jest ciekawie i poprawnie zoperacjonalizowana na potrzeby przeprowadzanych w dalszej części rozprawy analiz (Arystoteles, Beaugrande-Dressler, Chruszewski, Hymes oraz rozliczne omówienia postulatów tychże autorów). W drugiej części rozdziału trzeciego przywoływane są także różne koncepcje ideologii, propagandy oraz dyskursywno-kulturowej roli mitu, ze szczególnym uwzględnieniem roli prezydenta jako mitu współczesnej kultury amerykańskiej (podrozdział 3.4.). Za bardzo udane rozwiązanie narracyjne należy uznać tabelaryczne podsumowanie rozważań na temat kategorii mitu na stronach 217-218. Porządkuje ono wielowątkową narrację tej części rozdziału.

Rozdział czwarty przynosi wielowymiarowe analizy opracowanego korpusu wypowiedzi. Pierwsza część studium bada wzorce retoryczne (zgodnie z celami badawczymi ze stron 226-227). Siłę ilościową wzorców autorka ustala przy pomocy analiz korelacji. Na stronach 258-259 autorka zamieszcza konkluzje z pierwszej transzy badań, twierdząc, że zaobserwowane wzorce retoryczne tworzą „system reguł gramatyki retorycznej”. Zdaniem autorki, zaobserwowane wzorce regulują mikrostruktury analizowanych tekstów, wskazują wyraźnie na kulturowe determinanty doboru treści i repertuaru aktów mowy, które koncentrują się wokół idei władzy.

Podrozdział 4.3 rozpoczyna część analityczną związaną z kategorią tekstu i „tekstowości” – zgodnie z ustaleniami odnośnych części teoretycznych rozprawy. Pojawiają się także odwołania do zmiennych retorycznych – tam, gdzie autorka studiuje korelacje np. w podrozdziale 4.3.6.1, pomiędzy zmiennymi etos, patos, logos i kairos a kryterium akceptowalności tekstu (acceptability). Analizy te umożliwiają autorce przedstawienie kolejnej porcji wniosków badawczych, potwierdzających słuszność podejścia antropologicznego w analizie pragmalingwistycznej, tekstowej, dyskursywnej i kulturowej badanych wypowiedzi.

Podrozdziały 4.4-4.6 analizują wzorce grzeczności jako normy komunikacyjnej, wykazując dwie podstawowe funkcje jej użycia w analizowanym korpusie tekstów (str. 302-303): a) autor obietnic, b) osoba chcąca zadowolić tłumy. Podrozdział 4.7 odnosi się do badań nad indeksami czytelności tekstu (GFI) i wysycenia leksykalnego (LD). Badania w tym zakresie pozwalają ustalić, iż wzorzec komunikacyjny analizowanych tekstów opiera się w

większej mierze na użyciu leksemów funkcyjnych niż pospolitych, co wskazuje na oralność analizowanych wypowiedzi autorstwa D. Trumpa z silnym funkcjonalnym nakierowaniem na kontrolę, wpływ społeczny i wzmacnianie władzy (authority, power).

Choć podrozdział 4.8. nadal pełni mieści się w części analitycznej pracy można mu – oraz podrozdziałom kolejnym – przypisać rolę syntetyzującą wyniki poprzednich analiz. Bez wątplenia taką właśnie funkcję autorka powierzyła zestawieniu tabelarycznemu na stronie 315 (Tabela 39. Patterns of correlations, matryca korelacji). Częstkowe podsumowania wielu wymiarów badań znajdują swoją kulminację w podrozdziale 4.9. Wnioski ogólne. Skrótowno rzecz ujmując, autorka potwierdza, że udało się jej zrealizować cele badawcze, gdyż wykazała istnienie wielowymiarowych wzorców regulujących przekaz zawarty w analizowanych wypowiedziach D. Trumpa (str. 331). Oczywiście lista poszczególnych poczynionych obserwacji jest znacznie dłuższa, niemniej te wymienione powyżej odpowiadają bezpośrednio głównym ramom badawczym projektu.

Powyższy opis zawartości rozprawy dowodzi jak bardzo ambitnego zadania badawczego podjęła się autorka i wykazuje, że w ogromnej mierze projekt zakończył się sukcesem. Zarówno część teoretyczna jak i empiryczna stoją na wysokim poziomie merytorycznym, któremu towarzyszy bardzo wysoka sprawność narracyjna autorki. Niemniej jednak należy w tym miejscu poczynić kilka uwag natury krytycznej wobec projektu i jego tekstowej realizacji.

Zacząć należy od przywoływanego już powyżej problemu z zawężeniem zakresu korpusu analitycznego do wypowiedzi autorstwa D. Trumpa, które co prawda padły w kontekście lub w czasie kampanii prezydenckiej 2020, lecz nie odnoszą się sensu stricto do wymiaru dyskursu politycznego – co wydaje się sugerować tytuł ze względu na brak wzmianki o „filtrze pandemicznym”. Błąd ten jest o tyle poważny, że należy do błędów formalnych pracy, lecz z pragmatycznego (tekstowego i dyskursywnego) punktu widzenia, jest bardzo łatwy do usunięcia: wystarczy dostosować tytuł do treści pracy. Zatem funkcjonalnie rzecz ujmując, opisywane tu niedociągnięcie nie obciąża w sposób zasadniczy projektu badawczego leżącego u podłoża recenzowanej rozprawy.

Kolejnym zauważonym przez recenzenta problemem jest sposób sformułowania celu lub celów badawczych w recenzowanej rozprawie. Właściwie pełne sformułowanie celów przynosi dopiero rozdział czwarty, natomiast wstęp rozprawy odnosi się do tych celów jedynie niebezpośrednio. Jak już zauważono powyżej, część wstępna pracy zawiera sformułowanie, co do którego można jedynie interpretacyjnie wnioskować, że jest celem badawczym rozprawy (zobacz wyżej), choć autorka umieszcza je pod tytułem podrozdziału „zakres tematyczny” lub

„przedmiot badań” (treściowo rzecz ujmując raczej ta pierwsza interpretacja wydaje się poprawna). Znacznie wyraźniejsze odwołanie do perspektywy teleologicznej pracy prezentuje podrozdział z wnioskami ogólnymi (4.9). Przedstawienie celu jest tu narracyjnie zrealizowane jako odpowiedź na kluczowe pytania pracy (str. 330, „the principle questions”). Podsumowując powyższe obserwacje należy stwierdzić, że sposób sformułowania celu badawczego rozprawy wymaga pewnego przemyślenia i uporządkowania. Ponownie należy zauważyć, że wskazywane tu niedociągnięcie formalne nie wpływa negatywnie na wartość całości projektu: żadne z dostępnych sformułowań tekstowych celów badawczych nie wprowadza rozbieżności czy redundancji w stawianych przez autorkę zadaniach i pytaniach. Zatem i w tym wypadku problem ma raczej naturę narracyjno-techniczną niż stricte merytoryczną.

Kolejna uwaga dotyczy doboru treści teoretycznych w pracy, które zasługują z jednej strony na docenienie ze względu na szerokość analiz oraz ich dobrą operacjonalizację w dalszych częściach rozprawy. Mimo to wydaje się, że zawarte odniesienia teoretyczne warto poszerzyć o kilka dodatkowych źródeł, być może jedynie w funkcji wykazania, że autorka ma świadomość istnienia tego typu opracowań (tzw. stan badań). Do „brakujących” koncepcji, teorii i opracowań zaliczyłbym następujące:

1. Cyrkularne i kontekstowe teorie komunikacji (np. autorstwa Osgood, Schramm czy Dance). Powód, dla którego warto rozważyć takie przywołanie jest następujący: teorie cyrkularne komunikacji są bezpośrednio relewantne wobec analiz wypowiedzi tekstowych w ich osadzeniu dyskursywno-kulturowym. Pole komunikacji interpersonalnej (1.4.1) reprezentuje w rozprawie Jakobson, Goffmann i van Dijk, zaś opracowania w tym zakresie są znacznie liczniejsze i warto by tę listę – choćby w funkcji czysto komentarzowej – poszerzyć. Wydaje się, że w kontekście tematyki rozprawy warto przywołać koncepcje komunikacji autorstwa Berlo, zaś w aspekcie komunikacji intrapersonalnej (1.4.2) warto sięgnąć do opracowań Beckera i Lufta.

2. Podobnie, w przypadku podrozdziału 1.5.1 omawiającego pojęcie etnografii komunikacyjnej, wydaje się warte zasugerowanie uzupełnienia rozważanych stanowisk odwołaniem – choćby w formie zdawkowego komentarza – do dokonań badawczych Petera Trudgilla, a to choćby ze względu na związki jego prac z tym właśnie pojęciem.

3. Ze względu na treści podrozdziałów 2.8, 2.9.2 oraz 2.9.3, traktujących o relacjach pomiędzy językiem a rozumowaniem czy myśleniem i budowaniem wiedzy, warto – choćby w sposób skrótowy – odnieść się do teorii epistemologii antropocentrycznej autorstwa prof. Franciszka Gruczy.

4. W podrozdziale poświęconym definicjom tekstu warto odnieść się do dwóch polskojęzycznych publikacji: 1. *Lingwistyka tekstu w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy* (antologia tłumaczeń, red. Bilut-Hompilewicz, Z.; Czachur, W.; Smykała, M., 2009, Wrocław: Atut); 2. *Lingwistyka tekstu w Polsce i w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy* (red. Bilut-Hompilewicz, Z.; Czachur, W.; Smykała, M., 2009, Wrocław: Atut).

Konkludując, bez względu na wykazane niedociągnięcia, w opinii recenzenta rozprawa spełnia wszelkie wymogi formalne niezbędne do sformułowania recenzji pozytywnej. W związku z powyższym, autor niniejszej recenzji stwierdza, iż rozprawa doktorska autorstwa Pani magister Marty Strukowskiej spełnia wszystkie warunki określone w odnośnych przepisach prawa. Dlatego też recenzent wnosi do o dopuszczenie Pani magister Marty Strukowskiej do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora w dyscyplinie językoznawstwo.

Konrad Bilut